

B İ L İ M S E L A R A Ő T İ R M A Y A Y I N L A R I

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI 11

İSLAM TARİHİ 1

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Proje Editörü: Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

Kapak ve Mizanpaj
FCR

Baskı ve Cilt

NY Matbaacılık Yayıncılık Kağıtçılık Tic. ve San. Ltd. Şti.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 533 591 56 17 (Sertifika No: 50732)

5. Baskı: Ekim 2022 (1.100 adet)

ISBN: 978-605-81272-7-2

FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No:14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 - E-mail: fcr@fcr.com.tr

© **FCR** Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti. (Sertifika no: 13178)

Bu kitaptaki yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarına aittir.

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI
www.fcr.com.tr fcr@fcr.com.tr

Prof. Dr.
Adnan DEMİRCAN

İSLAM TARİHİ 1

B
BİLAY

LİSANS

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Resmi kayıtlara göre 01.07.1964 [gerçek olan aile kayıtlarına göre 31.12.1963] tarihinde Mardin'in Ömerli ilçesinde doğdu. 1987'de Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslam Tarihi ve Uygarlığı Bilim Dalında Yüksek Lisansa başladı. 1989 yılında Yüksek Lisansı, 1994 yılında aynı Enstitüde Doktorayı tamamladı.

Ocak 1992'de Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne İslam Tarihi Araştırma Görevlisi, 1994 yılında Yardımcı Doçent olarak atandı; Ekim 1996'da Doçent, Şubat 2003'te Profesör oldu.

Çalışmalarını İslam tarihinin ilk dönem siyasi tarihi, özellikle de muhalif gruplar üzerine yoğunlaştıran Demircan'ın yayımlanmış birçok kitabı, müşterek çalışmalarda bölüm yazarlığı ve makalesi bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası bilimsel toplantılarda sunduğu birçok bildirisi bulunmaktadır. Ayrıca çeşitli çeviri ve telif projelerinde editörlük yapmaktadır.

Eserleri:

1. Hz. Ali'nin Hilafet Hakkı Meselesinde Gadir-i Hum Olayı, Beyan Yayınları.
2. Haricilerin Siyasi Faaliyetleri, Beyan Yayınları.
3. İslam Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi, Beyan Yayınları.
4. İslam Tarihinin İlk Döneminde Arap-Mevali İlişkisi, Beyan Yayınları.
5. Nebevi Direniş Hicret, Beyan Yayınları.
6. Haricilik Mezhebinin Doğuşu Bağlamında Din-Siyaset İlişkisi, Beyan Yayınları.
7. Ali-Muaviye Kavga, Beyan Yayınları.
8. Hz. Ali Dönemi ve Ehl-i Beyt, Beyan Yayınları.
9. Cahiliyeden İslam'a Kadın ve Aile, Beyan Yayınları.
10. Kabile Topluluklarından Akide Toplumuna, Beyan Yayınları.
11. Kerbelâ: Keder ve Belâ, Beyan Yayınları.
12. Tarihin Akışını Değiştiren Son Peygamber, Beyan Yayınları.
13. Râşid Halifeler, Beyan Yayınları.
14. Cahiliye Arapları, Beyan Yayınları.
15. Fitne: Kardeşlerin Savaşı, Beyan Yayınları.
16. İslam Tarihinin İlk Döneminde Önderler ve İhtilaflar, Beyan Yayınları.
17. Emeviler, Beyan Yayınları.
18. Allah'ın Elçisi ve Mesajı, Beyan Yayınları.
19. Cumhuriyet Dönemi İslam Tarihi ve Medeniyeti Bibliyografyası, Beyan Yayınları.
20. Türkiye'nin İlahiyat Sorunu, Beyan Yayınları.
21. Çağdaş İslami Hareketler ve Şiddet Sorunu, Beyan Yayınları.
22. İslam Tarihinin İlk Döneminde Birlikte Yaşama Tecrübesi, Beyan Yayınları.
23. Abbasiler Dönemi Sonuna Kadar İslam Tarihi Literatürü, Beyan Yayınları.
24. Urfa-Mardin Hattı: Memleketime Dair, Beyan Yayınları.
25. Tarih ve Tarihçi, Beyan Yayınları.
26. Müslümanların Uzun Yürüyüşü, Beyan Yayınları.
27. Hz. Peygamber Döneminde Münafıklar, Beyan Yayınları.
28. Allah Elçisi'nin (s) Ailesi, Beyan Yayınları.
29. Elçi'nin (s) Çevresindeki İnsanlar, Beyan Yayınları.
30. Siyer, Beyan Yayınları.
31. Nehcü'l-Belâğa [çeviri], Beyan Yayınları.
32. Bedevi, Endülüs Yayınları.
33. Tarihin ve Dinin İstismarı, Beyan Yayınları.
34. İslam Tarihi, Bilimsel Araştırma Yayınları.

KISALTMALAR.....	13
ÖN SÖZ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM TARİHİ VE KAYNAKLARI 19

1. İslam Tarihini Öğrenmenin Önemi.....	23
2. İslam Tarihinin Konusu, Zaman ve Mekân Açısından Sınırlılıkları.....	24
3. İslam Tarihi Perspektifi.....	25
4. İslam Tarihi Araştırmalarının İmkânları ve Sorunları.....	26
5. İslam Tarihinin Kaynakları.....	27
5.1. Yazılı Kaynaklar.....	27
5.1.1. İslam Tarihinin Ana Kaynakları.....	28
5.1.2. İslam Tarihinin Diğer Kaynakları.....	35
5.2. Arkeolojik Kalıntılar.....	38
6. İslam Tarihinin Problemleri.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN HAYATINA VE

DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ.....41

1. Son Elçinin Geldiği Coğrafya ve Toplum.....	43
2. Hz. Muhammed'in Elçilikten Önceki Hayatı.....	46
3. Elçiliğin Mekke Yılları.....	47
4. Elçiliğin Medine Yılları.....	50
4.1. Mekke Müşrikleriyle İlişkiler.....	51
4.2. Diğer Din Mensuplarıyla İlişkiler.....	54
4.3. Diğer Yöneticilerle İlişkiler.....	56
4.4. Nifak Olgusu.....	57
5. Hz. Peygamber'in Tebliğ Ettiği Mesajın Doğurduğu Değişim.....	57
6. Hz. Peygamber Döneminin Sonraki Dönemlere Etkisi.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÂŞİD HALİFELER: HZ. EBÛ BEKİR'İN HALİFE OLUŞU 63

1. Yeni Bir Siyasi Durum.....	69
2. Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçildiği Ortamda Siyasi Eğilimler.....	70
3. Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçilmesi.....	72
4. Halife Unvanı ve Diğer Unvanlar.....	74
5. "Râşid Halifeler" İsimlendirmesi.....	75
6. Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'in Halife Seçilmesine Karşı Tutumu.....	76
7. Fedek Arazisi Meselesi.....	77

8. Hz. Ebû Bekir'in Maaşı.....	77
9. Üsâme Ordusunu Şam'a Göndermesi.....	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

RÂŞİD HALİFELER: HZ. EBÛ BEKİR

DÖNEMİNDEKİ BELLİ BAŞLI GELİŞMELER.....	81
1. İrtidat ve İrtica Hareketleri	83
1.1. Peygamberlik İddiasıyla Ortaya Çıkanlar	84
1.2. Zekât Vermek İstemeyenler.....	85
1.3. Dinden Dönenlerle ve Zekât Vermek İstemeyenlerle Mücadelenin Önemi.....	92
2. Kur'an'ın Cem Edilmesi.....	92
3. Fetihlerin Başlatılması.....	93
3.1. Irak Cephesi.....	94
3.2. Suriye Cephesi	95
4. Hz. Ömer'i Tayin Etmesi ve Vefatı.....	96

BEŞİNCİ BÖLÜM

RÂŞİD HALİFELER: HZ. ÖMER VE

HALİFELİK DÖNEMİNDEKİ FETİHLER.....	101
1. Hilafete Gelişi.....	105
2. Hz. Ömer Dönemindeki Fetihler	105
2.1. İlk Fetih Hareketinin Başarısı ve Kalıcı Olmasının Sebepleri.....	106
2.2. Irak Bölgesinin Fethi	109
2.3. Şam Bölgesinin Fethi.....	112
2.4. El-Cezîre'nin Fethi	115
2.5. Mısır'ın Fethi.....	115
2.6. Fetih Sürecinde Hz. Ömer'in Stratejisi.....	116
2.7. Toprak Politikası	117
3. Amvâs Vebası.....	118
4. Bazı Şehirler Kurması	118

ALTINCI BÖLÜM

RAŞİD HALİFELER: HZ. ÖMER DÖNEMİNDE KURUMSALLAŞMA.....

1. Yönetim Anlayışı.....	125
2. Devlet Yönetimi.....	127
3. Devletin Gelirleri.....	128
3.1. Müslümanlardan Alınan Vergi.....	128
3.2. Ganimet ve Humus.....	129
3.3. Fey.....	130
4. Atıyye Divanının Kurulması.....	133
5. Takvim Başlangıcının Belirlenmesi.....	135
6. Hz. Ömer'in Suikasta Uğraması ve Vefatı	135

YEDİNCİ BÖLÜM

RÂŞİD HALİFELER: HZ. OSMAN DÖNEMİ .....

1. Hz. Osman'ın Halife Seçilmesi.....	142
2. Hz. Osman Dönemindeki Belli Başlı Gelişmeler.....	143
2.1. Ubeydullah b. Ömer Meselesi.....	143

2.2. Fetihler.....	144
2.3. Kur'an'ın Çoğaltılması.....	146
2.4. Hz. Osman'ın Yönetimine Yönelik Eleştiriler.....	147
2.5. İhtilafların Sebepleri.....	154
2.6. Hz. Osman Dönemi İhtilaflarında Gizli El Meselesi.....	156
3. Hz. Osman'ın Katledilmesi.....	157
4. Krizin Çözülememesinin Sebepleri.....	159
4.1. Tarafların Geri Adım Atmamaları.....	159
4.2. Hz. Osman'ın Yalnız Kalması.....	160
4.3. Sistemin Tıkanması.....	160

SEKİZİNCİ BÖLÜM

HZ. ALİ VE HZ. HASAN DÖNEMLERİ, İLK HALİFELER DÖNEMİNİN İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ 165

1. Hz. Ali Dönemi.....	168
1.1. Hz. Ali'in Halife Seçilmesi.....	170
1.2. Hz. Ali Dönemindeki Belli Başlı Gelişmeler.....	170
1.3. Hz. Ali'ye Suikast ve Vefatı.....	184
2. Hz. Hasan ve Halifeliği.....	185
2.1. Hz. Hasan'ın Halifeliğe Gelişi.....	186
2.2. Muaviye İle Savaşma Teşebbüsü.....	186
2.3. Muaviye İle Barış Koşulları.....	187
2.4. Hz. Hasan'ın Hilafetten Sonraki Hayatı.....	188
3. İlk Halifeler Döneminin İslam Kültür ve Medeniyetindeki Yeri ve Önemi.....	188
3.1. Halife Seçimi.....	189
3.2. Devlet Yönetimi.....	190
3.3. Toplumsal Değişim.....	190
3.4. İslam'ın Tebliği.....	190

DOKUZUNCU BÖLÜM

EMEVLER: DEVLETİN KURULUŞU VE I. MUAVİYE 195

1. Muaviye b. Ebî Süfyan'ın Hilafetten Önceki Hayatı.....	200
2. Hilafete Gelişi.....	201
3. Fetihlerin Yeniden Başlaması.....	202
4. Denge Politikası.....	204
5. Muaviye'nin Valileri.....	205
6. Ziyad b. Ebîh'i Kardeşi İlan Etmesi.....	205
7. Hucr b. Adî'nin İdam Edilmesi.....	206
8. Muaviye'nin Oğlu Yezîd'i Velihtlığa Tayin Etmesi.....	210
9. Velihtlık Sisteminin Başlatılmasının Koşulları ve Etkileri.....	212
10. Haricilerle İlişkiler.....	213
11. Ehl-i Beyt ve Taraftarlarıyla İlişkiler.....	214
12. Kurumsallaşma.....	214

ONUNCU BÖLÜM

EMEVLER: I. YEZİD VE II. MUAVİYE DÖNEMLERİ..... 217

1. Yezîd b. Muaviye Dönemi.....	220
1.1. Halife Olarak Biat Alışı.....	221

1.2. Kerbela Olayı.....	222
1.3. Harre Olayı	227
1.4. Mekke Kuşatması.....	229
1.5. Yezid b. Muaviye'nin Vefatı.....	229
2. Muaviye b. Yezid Dönemi.....	229
3. Süfyanilerin İktidarının Sona Ermesi.....	231

ONBİRİNCİ BÖLÜM

EMEVİLER: I. MERVAN, ABDÜLMELİK VE I. VELİD DÖNEMLERİ 235

1. Mervan b. el-Hakem Dönemi.....	237
1.1. Câbiye Toplantısı ve Mervan'ın Halife Seçilmesi.....	238
1.2. Mercû Rahit Savaşı.....	239
1.3. Mervan'ın Hâkimiyet Alanını Genişletmesi.....	239
1.4. Tevvâbûn Hareketi.....	239
1.5. Mervan'ın Oğullarını Veliâht Tayin Etmesi	240
1.6. Mervan'ın Vefatı.....	241
2. Abdülmelik b. Mervan Dönemi	241
2.1. Muhtar b. Ebî Ubeyd'in Irak'ta İsyanı.....	242
2.2. Amr b. Said el-Eşdak İsyanı	243
2.3. Abdullah b. Zübeyr İle Mücadelesi.....	243
2.4. Arapçalaştırma Faaliyetleri.....	249
2.5. Abdurrahman b. Eş'as İsyanı.....	250
2.6. Abdülmelik'in Kendi Oğullarını Veliâht Tayin Etmesi.....	251
3. Velid b. Abdülmelik Dönemi.....	251
3.1. Fetihler.....	251
3.2. İmar Faaliyetleri	252
3.3. Kardeşi Süleyman'ı Veliâhtlıktan Uzaklaştırma Çabası.....	252

ONİKİNCİ BÖLÜM

EMEVİLER: SÜLEYMAN B. ABDÜLMELİK VE

ÖMER B. ABDÜLAZİZ DÖNEMLERİ..... 255

1. Süleyman b. Abdülmelik Dönemi	257
1.1. Velid Döneminde Veliâhtlıktan Uzaklaştırılmasını İsteyenlere Karşı Tutumu.....	258
1.2. İstanbul'un Kuşatılması.....	258
1.3. Ömer b. Abdülaziz'i Veliâht Tayin Etmesi	259
2. Ömer b. Abdülaziz Dönemi	260
2.1. Yönetim Anlayışı	262
2.2. Tasarruf Önlemleri.....	262
2.3. Mali Politikası.....	264
2.4. Sosyal Barışı Sağlama Çabaları.....	267
2.5. Sosyal Hizmetleri.....	274
2.6. İslamlaşmanın Hızlanması	274

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMEVİLER: DURAKLAMA, GERİLEME VE YIKILIŞ 277

1. II. Yezid Dönemi	280
2. Hişam b. Abdülmelik Dönemi.....	281

3. II. Velid Dönemi.....	284
4. III. Yezid Dönemi.....	284
5. İbrahim b. Velid Dönemi.....	285
6. II. Mervan Dönemi.....	285

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABBASİLER: SEFFAH, MANSUR VE MEHDİ DÖNEMLERİ 291

1. Abbasi Hareketi	295
2. Seffah Dönemi.....	299
2.1. Emevilere Karşı Takınılan Tutum	299
2.2. Hâşimiyye'ye Yerleşmesi.....	300
2.3. Ebû Seleme'nin Cezalandırılması	300
2.4. Seffah'ın Velihtları.....	300
3. Ebû Cafer Mansur Dönemi.....	300
3.1. Amcası Abdullah b. Ali'nin İsyanı	300
3.2. Ebû Müslim el-Horasani'yi Öldürtmesi	301
3.3. Bağdat'ı İnşa Etmesi.....	302
3.4. Ehl-i Beyt İle İlişkiler	302
3.5. Muhammed Nefsü'z-Zekiyye ve Kardeşi İbrahim'in İsyancıları.....	303
3.6. Velihtını Değiştirmesi.....	303
4. Mehdi Dönemi.....	303

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

ABBASİLER: HÂDİ, HARUN VE EMİN DÖNEMLERİ..... 307

1. Hâdi Dönemi.....	309
1.1. Fah Olayı.....	309
1.2. Diğer İsyancılar	310
1.3. Velihtını Azletme Çabası	310
2. Harun Reşid Dönemi.....	311
2.1. Merkezden İlk Kopmalar.....	311
2.2. Harun Döneminde Bazı Sorunlar ve İsyancılar	311
2.3. Bermekilerin Cezalandırılması.....	312
2.4. Velihtları.....	313
3. Emin Dönemi.....	313

ONALTINCI BÖLÜM

ABBASİLER: MİHNE DÖNEMİ

[ME'MUN, MU'TASIM VE VÂSİK]..... 317

1. Me'mun Dönemi	320
1.1. Beytü'l-hikme	320
1.2. Mutezilenin Görüşlerini Benimsemesi.....	320
1.3. Şiilerle İlişkiler.....	321
1.4. Bâbek el-Hürremî İsyancı	321
2. Mu'tasım Dönemi.....	322
2.1. Türklerin Ordudaki Nüfuzlarının Artması	322
2.2. Samerra Şehrinin Kuruluşu.....	323
3. Vâsık Dönemi.....	323

ÖNYEDİNCİ BÖLÜM

ABBASİLER: ZAYIF HALİFELER	327
1. Güçlü Komutanlar Dönemi.....	329
1.1. Mütevekkil.....	330
1.2. Müntasır.....	331
1.3. Müstain.....	331
1.4. Mu'tez.....	332
1.5. Mühtedi.....	333
1.6. Mu'temid.....	334
2. Komutanların Nüfuzlarının Azaldığı Dönem.....	335
2.1. Mu'tazid.....	335
2.2. Muktefi.....	336
2.3. Muktedir.....	337
2.4. Kâhir.....	339
3. Emîrül-ümerâlar Dönemi.....	340
3.1. Râzî.....	341
3.2. Müttaki.....	342

ÖNSEKİZİNCİ BÖLÜM

ABBASİLER: HANEDANLAR DÖNEMİ VE DEVLETİN YIKILIŞI	345
1. Hanedanlar Dönemi.....	347
1.1. Büveyhiler Dönemi.....	347
1.2. Selçuklular Dönemi.....	355
2. Abbasilerin Yıkılışı.....	366
2.1. Hilafeti Güçlü Kılma Girişimleri.....	366
2.2. Moğol İstilasası.....	370
2.3. Abbasiler Devletinin Yıkılışının İslam Dünyasındaki Etkileri.....	373
3. Mısır'da Abbasi Hilafeti.....	374
4. Abbasi Devleti Döneminde Ortaya Çıkan Yerel Hanedanlar.....	375
5. Abbasilere Genel Bir Bakış.....	376

ÖNDOKUZUNCU BÖLÜM

ENDÜLÜS: FETİH VE YÜKSELİŞ	381
1. Endülüs'ün Fethi.....	383
2. Valiler Dönemi.....	384
2.1. Belâtü's-şüheda Savaşı.....	385
2.2. Asabiyye.....	385
3. Endülüs Emevileri Dönemi.....	386
3.1. Emîrler Dönemi.....	387
3.2. Halifeler Dönemi.....	391

YİRMİNCİ BÖLÜM

ENDÜLÜS: İÇ İHTİLAFLAR VE DIŞ MÜDAHALELER	401
1. Mülükü't-Tavâif Dönemi.....	403
2. Murabıtlar Dönemi.....	404
3. Muvahhidler Dönemi.....	406

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

ENDÜLÜS: İSTİLA, BASKI VE SÜRGÜN..... 411

1. Gırnata'nın Düşüşü	413
2. Mağribi ve Arap Müslümanların Sürgünü	416
3. Endülüs'te Kalan Müslümanların Hristiyanlaştırılması	416
4. Sürgün	416
5. Zulüm ve Sürgün Sürecinde Diğer Devletlerin Tutumu	417
6. Endülüs'ün Kaybedilmesinin Sebepleri	418
6.1. İç Sebepler	418
6.2. Dış Sebepler	418
7. Endülüs'e Genel Bir Bakış	419

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE MEDENİYET: İSLAM'IN YAYILMASI VE TOPLUM..... 429

1. Müslümanlar.....	432
2. Gayrimüslimler	440
3. Köleler.....	443

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VE MEDENİYET: SİYASET, YÖNETİM VE KURUMLAR 449

1. Siyaset ve Yönetim.....	451
1.1. Hilafet	452
1.2. Hanedan	456
1.3. Siyasi Mücadele Aracı Olarak Kabile Rekabeti.....	457
1.4. Siyasi Mücadele Aracı Olarak Şuubiyye.....	457
1.5. Muhalefet.....	457
2. Kurumlar.....	459
2.1. Merkez Teşkilatı.....	459
2.2. Taşra Teşkilatı	463
2.3. Yargı.....	464
2.4. Ordu Teşkilatı	464
2.5. Donanma.....	465

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VE MEDENİYET: MALİYE, EKONOMİ VE BAYINDIRLIK..... 471

1. Maliye	474
1.1. Gelirler.....	474
1.2. Giderler	477
2. Ekonomi.....	478
2.1. Tarım.....	478
2.2. Hayvancılık.....	479
2.3. Zanaatlar	479
2.4. Ticaret.....	480
3. Bayındırlık.....	481
3.1. Şehirler	481
3.2. Mimari.....	482

YIRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VE MEDENİYET: EĞİTİM VE İLİM 485

1. Eğitim	487
1.1. Örgün Eğitim	488
1.2. Yaygın Eğitim	489
1.3. Saray	489
1.4. Kitapçı Dükkânları	489
2. İlim.....	489
2.1. Dinî İlimler	490
2.2. Beşerî İlimler	494
2.3. Felsefe	496
2.4. Fen ve Sağlık Bilimleri.....	496

YIRMİALTINCI BÖLÜM

KÜLTÜR VE MEDENİYET: DİN VE DİNİ HAYAT..... 503

1. İslam'ın Yayılışı.....	506
2. İslam Medeniyetinde Dinin Toplumsal Hayattaki Yeri.....	511
3. Tartışmalar	512
4. Mezhepler.....	513
4.1. İtikadi Mezhepler.....	514
4.2. Fıkhi Mezhepler	515
4.3. Siyasi-Dinî Mezhepler.....	515
5. Tasavvuf	516

SONUÇ.....	521
-------------------	------------

KAYNAKÇA.....	533
----------------------	------------

DİZİN	541
--------------------	------------

KISALTMALAR

DİA	:	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	:	hicrî
Hz.	:	Hazret-i
m.	:	miladî
p.s.	:	Peygamberlikten sonra
s.a.v	:	sallallahu aleyhi ve sellem
ty	:	basım tarihi yok
yy	:	basım yeri yok

ÖN SÖZ

Son yıllarda İslam Tarihinin gördüğü ilgi dikkat çekecek düzeydedir. Televizyonlarda yayınlanan tarihle ilgili programlar ilgi görmekte, diziler izlenme rekorları kırmaktadır. Kuşkusuz bunun sebepleri arasında özgürlük ortamının sağladığı imkânlar ve geçmişe yönelik artan merak zikredilebilir. Öte yandan tarihimizi bilmemizin günümüzde meydana gelen olayları doğru anlayıp çözümlememiz açısından önem arz ettiği düşüncesi de gün geçtikçe daha çok kabul görmeye başlamıştır. Resmi tarihin dışında, dikkatten kaçırılan bir tarihin olduğu inancı da bu alana ilgiyi tetikleyen etkenler arasında zikredilebilir. Sonuç olarak geçmişe farklı perspektiflerden bakmanın düşünce dünyamızı geliştirdiği bir gerçektir.

İnsanımızın yukarıda değinmeye çalıştığımız ilgisi bir yana, son yıllarda İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinin sayısının katlanarak artması, bu fakültelerde okutulan Siyer ve İslam Tarihi dersleri için eğitim müfredatına uygun yardımcı ders materyallerinin yazılmasını zorunlu hale getirmiştir. Öğrencilerin programda yer alan çok sayıda dersle ilgilenirken değerli zamanlarını doğru bir şekilde kullanmaları için kendilerine verilecek materyallerin uygun bir içeriğe sahip olması gerekir. Zira ilahiyat öğretiminin kapsamı dışındaki bir genişlikte müfredat sunumu, hedeflenen eğitim ve öğretimin gerçekleştirilmesini zorlaştırır.

Elinizdeki kitap başta İlahiyat, İslami ilimler fakülteleri ile edebiyat fakültelerinin Tarih bölümlerinde okutulmakta olan İslam Tarihi derslerinin müfredatı, programların hedefi, öğrencilerin ilgi ve beklentileri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Kitap, aynı zamanda okuma gruplarında kritik edilerek yararlanılabilecek şekilde planlanmıştır.

İslam Tarihi-I kitabı, haftalık dört ya da iki dönemlik ikişer kredilik dersler dikkate alınarak yirmi altı bölümden oluşturulmuştur. Böylece her bir ders bloğunda bir ünitenin işlenmesi düşünülmüştür. Bölümlemede siyasi tarihin yanı sıra medeniyet tarihine de yer verilmiştir. Zira medeniyet tarihini es geçip, sadece siyasi tarihe yoğunlaşan kitaplar ve

sadece siyasi tarihin anlatıldığı derslerin hedeflenen katkıyı sunabileceği kanaatinde değiliz. Öte yandan ele aldığımız dönemin devamı olduğu dönemle ilişkisine işaret etmek amacıyla ikinci üniteyi Hz. Peygamber dönemine ayırdık. Kaynaklar hakkında çerçeve bilgi elde edildikten sonra ele alınan döneme giriş mahiyetinde Hz. Peygamber döneminin bir ders bloğu süresinde ele alınmasının konuya bütüncül gözle bakmak açısından önemli olduğu kanaatindeyiz.

Bu kitabı öğrencilerine önerecek meslektaşlarımla dersi kişisel tercihlerine göre geliştirme imkânına sahip olmaları mümkündür. Ancak plana uyulması ve bölümlerin ilgili yerlerinde daha kapsamlı okumalar için önerilen makale ve kitapların incelenmesi halinde istifadenin daha da artması mümkündür. Bölüm metinleri yaklaşık birbirine yakın bir uzunlukta tutularak hem okuyucunun ihtiyacını giderecek tarzda hazırlanmış hem de dersi veren öğretim elemanının katkısı hesaba katılmıştır.

Kitapta tercih edilen bilgilerin kritik edilmiş ve tercihe şayan rivayetlere dayanmasına özen gösterilmiştir. Genellikle tartışma konularına girilmemiş olması, hem metnin uzatılmaması hem de hedeflenen okuyucu kitlesiyle kitabın yazımı açısından önemlidir.

Yararlanılan kaynaklar kitabın sonundaki Kaynakça'da gösterilmiştir. Şahısların vefat tarihleri genellikle Diyanet İslam Ansiklopedisi'nden yararlanılarak verilmiştir. Ayet mealleri için Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları'ndan çıkan meal tercih edilmiştir.

Kuşkusuz her çalışma daha iyi bir planlamayla geliştirilmeye müsaittir. Öte yandan kasıt dışında bazı hataların meydana gelmiş olması muhtemeldir. Öneri ve düzeltmeler için okuyucularımıza şimdiden teşekkür ediyorum.

Yararlı olması niyazıyla...

Prof. Dr. Adnan Demircan
Eylül 2018/Başakşehir